

BEHEERPLAN

GOLFBAAN

LANDGOED COUDEWATER

Stichting golffaciliteiten Rosmalen
01-10- 2018

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding

- 1.1 aanleiding en achtergrond
- 1.2 belang van dit beheerplan
- 1.3 met het oog op de toekomst
- 1.4 werkwijze
- 1.5 inrichtingsplan golfbaan

Hoofdstuk 2 : Gebiedsbeschrijving

- 2.1 ligging en globale beschrijving

Hoofdstuk 3: Functies van/in het gebied

Hoofdstuk 4: Beleid en regelgeving

- 4.1 beleidskader en bestuursbeleid

Hoofdstuk 5: Beheerstrategie en doelstellingen

- 5.1 inleiding
- 5.2 doelstellingen
- 5.3 specifieke doelstellingen beheerder
- 5.4 beheerstrategie
  - 5.4.1 landschap en biotopen
  - 5.4.2 water
  - 5.4.3 energie en hulpbronnen
  - 5.4.4 product en ketenbeheer
  - 5.4.5 milieukwaliteit
  - 5.4.6 mens en samenleving

Hoofdstuk 6: Onderverdeling in beheerdoeltypen

- 6.1 inleiding
- 6.2 beheerdoeltypen

Hoofdstuk 7: Te voeren beheer

- 7.1 inleiding
- 7.2 specifieke golf technische beheerdoeltypen
- 7.3 meer natuurlijke beheerdoeltypen
- 7.4 overig beheer

Hoofdstuk 8: Bijlagen

1. gewasbescherming en bemesting
2. bevestiging invoer gewasbeschermingsmiddelen 2016 - 2017
3. bronvermeldingen

Preamble: Op dit moment is de Stichting Golffaciliteiten Rosmalen (SGR) verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van de golfbaan, clubhuis en toebehoren. De vereniging Golfclub Rosmalen (GCR) is de gebruiker. Omdat niet vaststaat dat deze structuur ook in de toekomst in stand blijft is in het hierna volgend beheerplan in plaats van SGR of GCR gekozen voor de term “**beheerder**”. Totdat er een nieuwe structuur is blijft de Stichting Golffaciliteiten verantwoordelijk

Hoofdstuk 1   Inleiding

1.1   *Aanleiding en achtergrond*

Voor u ligt het beheerplan voor golfbaan Rosmalen. Zowel spelelementen als landschap (bomen, plantvakken, waterpartijen en oevers) welke vallen onder de gronden van de golfbaan zijn in dit beheerplan opgenomen.

De golfbaan is een onderdeel van landgoed Coudewater en gesitueerd aan de Peter de Gorterstraat te Rosmalen. De huidige (tijdelijke) golfbaan is gelegen op een deel van de gronden van Coudewater. Met het vertrek van GGZ Oost-Brabant dient zich een nieuwe fase aan voor het landgoed, met ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. De Structuurvisie (2016) en Nota Ruimtelijke Inpassing Golfbaan (2018) bieden ruimte voor een golfbaan en gaan uit van het landschappelijk kleinschalige karakter van het Kampenlandschap. De ontwikkeling van een golfbaan biedt kansen om elementen van dit Kampenlandschap te behouden en te versterken. De oorspronkelijke lineaire structuren kunnen worden versterkt en de ecologische waarde kan worden vergroot met de aanleg van de golfbaan. Golfers zullen hier het karakteristieke Kampenlandschap ervaren, als onderdeel van het spelelement en speelgenot.

Het beheerplan geeft zicht op de gewenste situatie en de maatregelen om dit beeld te kunnen bereiken. Dit beheerplan maakt onderdeel uit van GEO certificeringstraject. (zie hoofdstuk 5.1)

1.2   *Belang van dit beheerplan*

Dit beheerplan fungeert als beleidsstuk en kwaliteitsbegeleiding van de aspecten die samenhangen met baan- en landschapsbeheer. In dit beheerplan wordt niet alleen een visie voor de toekomst geformuleerd, maar ook wordt er aangestuurd op een samenhang tussen het behoud én versterken van waardevolle landschapselementen en –structuren alsmede een hoogwaardige kwaliteit van het golfspel.

Met dit beheerplan geeft de beheerder inzicht hoe hij omgaat met zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van het behoud en ontwikkeling van het landschap, natuur, recreatie en cultuurhistorische waarden.

1.3   *Met het oog op de toekomst*

Wijzigingen doorvoeren aan landschapselementen vergt tijd. Door strategische keuzes voor beplanting te maken kan er snel een groen en volwassen beeld ontstaan. Een toekomst waarop zal worden aangestuurd door gebruikmaking van dit beheerplan met oog voor iedere gebruiker en met zicht op de tijd.

1.4 Werkwijze

Vanuit grote hoeveelheden deels historische broninformatie en veldbezoeken gericht op flora en fauna is een selectie gemaakt met relevantie voor dit beheerplan. Tevens is veel overleg geweest met Natuurbalans-Limes Divergens: het ecologisch adviesbureau dat het benodigde onderzoek naar de aanwezige beschermde flora en fauna heeft verricht. Buro Lubbers heeft de structuurvisie voor Landgoed Coudewater en de Nota Ruimtelijke Inpassing Golfbaan gemaakt. De beheerder geeft een beeld van de kansen, uitdagingen en de specifieke karakteristieken van het terrein. Vanuit deze samenwerking is informatie samengesteld voor de toekomstbeelden die gewenst zijn. Vanuit die informatie wordt een beeld opgebouwd ten aanzien van natuurdoel en landschapstypen. Het plan bevat een beeld van de toekomstige inrichting en beschrijft het langjarig beheer van het Kampenlandschap.

Natuurontwikkeling heeft baat bij een duurzaam en stabiel beheer. De in dit beheerplan opgenomen beheervoorschriften dienen in principe strikt gehanteerd te worden. Toch kan het zijn dat het beheer uiteindelijk niet tot de gewenste natuurtypen leidt. Ook kunnen nieuwe beheerinzichten er toe leiden dat een aangepast beheerplan gewenst is. Het beheerplan zal dan ook eerst na 2 jaar als metingen grondwaterstanden bekend zijn worden geëvalueerd en zo nodig worden herzien. De golfclub heeft een eigen duurzaamheidscommissie welke indien nodig met externe partijen zal overleggen over het beheer van het gebied.

1.5 Inrichtingsplan golfbaan

Lay-out inrichtingsplan

Hoofdstuk 2   Gebiedsbeschrijving

De huidige situatie vormt het uitgangspunt voor de toekomst. Voor het beheerplan is het dan ook van belang zicht te hebben op de bestaande landschapselementen, oppervlaktes van de verschillende onderdelen in het terrein. Daarnaast is er voor een goede inrichting en beheer kennis nodig over bijvoorbeeld de ontstaansgeschiedenis van het gebied. In deze lagenbenadering ontstaat er per onderdeel zicht op de kwaliteiten en kansen .

2.1   *Ligging en globale beschrijving*

De golfbaan is gelegen op landgoed Coudewater te Rosmalen gemeente 's-Hertogenbosch in de provincie Noord-Brabant. De baan is omsloten door de Groote Wetering, boscomplexen, houtwallen, historisch landgoed Coudewater en akkerland. De gronden van de golfbaan zijn in totaal ca 20,5 hectare groot.

Om het landschappelijk kleinschalig karakter van het Kampenlandschap te versterken worden nieuwe struwelen en houtwallen aangeplant, die met name de oorspronkelijke lineaire structuur versterken. Langs de Groote Wetering bevindt zich een ecologische verbindingszone. Om deze te versterken wordt ruimte gemaakt voor waterretentie en natuurontwikkeling met onder andere een aantal poelen, ruigtes en beplanting. Monumentale bomen, de kleinschaligheid, openheid en laanstructuren zijn bepalend voor het Kampenlandschap.

Zichtlijnen richting de Groote Wetering worden gewaarborgd en openbare paden worden behouden. De zone tussen het landgoed en het Kampenlandschap wordt nader uitgewerkt in overleg met gemeente en toekomstige eigenaar. De golfbaan wordt landschappelijk ingepast waarbij rekening is gehouden met behoud, herstel en ontwikkeling van het leefgebied van de das en andere kenmerkende soorten voor dit gebied.

Hoofdstuk 3   Functies van/in het gebied

Het gebied is ontwikkeld als golfbaan, waarbij de niet direct tot de golfbaan behorende gedeelten worden gebruikt voor versterking van het Kampenlandschap en versterking van natuurwaarden.

Versterking van het Kampenlandschap vindt plaats door het landschappelijke kleinschalige karakter te herstellen. Hiertoe worden de oorspronkelijke lineaire structuren versterkt door aanplant van nieuwe struwelen en houtwallen. Specifieke aandacht is er voor de bepalende elementen van het Kampenlandschap, zoals monumentale bomen, kleinschaligheid, openheid houtwallen en laanstructuren. Belangrijke zichtlijnen en openbare paden blijven behouden.

Ten aanzien van natuurwaarden wordt de golfbaan op dusdanige wijze ingericht en beheerd dat deze een belangrijk onderdeel van het leefgebied van de das kan blijven vormen.

Migratieroutes, rustgebieden en foerageergebieden voor de das maken onderdeel uit van het terrein. Tevens wordt een kunstburcht aangelegd. Naast de das profiteren tal van andere soorten, waaronder struweelvogels, kleine marters, vleermuizen en insecten, van de te ontwikkelen natuurlijke elementen, zoals struweelhagen, houtwallen en kruiden- en bloemrijk grasland. Tot slot wordt de ecologische verbindingszone langs de Groote Wetering gerealiseerd. Met nieuwe poelen, struweel, ruigtes, wordt het terrein zo ontwikkeld dat de EVZ voor dat deel van het traject is gerealiseerd.

Zie bronvermelding Ruimtelijke Onderbouwing EVZ in relatie tot uitbreiding van de golfbaan Rosmalen.

Hoofdstuk 4   **Beleid en regelgeving**

4.1   *Beleidskader en bestuursbeleid*

Terreinbeheerders dienen zich te houden aan de regels die door de overheid worden opgesteld. Er zijn diverse wetten en regels die van toepassing zijn op het beheer. Het is derhalve van belang een beeld te hebben van deze beleidskaders om te voorkomen dat de plannen strijdig zijn met die van bijvoorbeeld de gemeente of zelfs illegaal zijn vanwege het ontbreken van wettelijk draagvlak. Voor het vormen van dit ruimtelijke beleid zijn beleidsniveaus van belang.

Wetgeving

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming regelt onder andere de bescherming van dier- en plantensoorten en Natura 2000-gebieden. Het is belangrijke wetgeving voor aanleg en onderhoud van de golfbaan. Door middel van een effectanalyse is onderzocht of de ontwikkeling van de golfbaan leidt tot negatieve effecten op beschermde soorten. Voor de resultaten en nadere informatie wordt verwezen naar de *Natuurtoets Herinrichting Kampenlandschap: golfbaan en woningbouw*. Bij de inrichting en het beheer van de golfbaan wordt/is rekening gehouden met de aanwezigheid van beschermde flora en fauna.

Bestuursbeleid

Het interne beleid dat de golfclub heeft gesteld aan de kwaliteit en overige eisen van de golfbaan wordt meegenomen in dit beheerplan. In het beleidsplan wordt de volgende visie en missie voor de golfclub genoemd: Golfclub Rosmalen is een vereniging met als doelstelling het beoefenen van de golfsport mogelijk te maken zowel recreatief- als prestatiegericht, waarbij het clubleven en de gastvrijheid een voorname rol spelen.

Dit doet zij door:

- het professioneel en duurzaam exploiteren van een golfbaan;
- het organiseren en faciliteren van sportieve activiteiten voor leden en het bedrijfsleven;
- het in stand houden van normen en waarden die gelden binnen de golfwereld;
- het inzetten van vrijwilligers.
- verantwoordelijkheid te nemen voor dit waardevolle stuk buitengebied

waarbij gastvrijheid en klantvriendelijkheid voorop staan. Golfclub Rosmalen stelt zich ten doel, binnen verantwoorde financiële kaders, alles in het werk te stellen om het behouden en verbeteren van een kwalitatief hoogwaardige baan en goede faciliteiten die behoren bij de golfsport voor nu en in de toekomst. Golfclub Rosmalen wil een goede gastheer zijn voor alle gebruikers van de baan, zowel leden als gasten en streeft ernaar elk bezoek aan Golfclub Rosmalen als een prettige ervaring te doen beleven.

Hoofdstuk 5   Beheerstrategie en doelstellingen

5.1   Inleiding

Bij het beheer van golfbanen spelen duurzaamheid en speel kwaliteit een grote rol. Denk daarbij aan de druk op watergebruik, meststoffen en het beperking/verbieden gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De focus ligt in het ecologisch systeem op een gezonde bodem en plant.

De beheerder gaat werken met het Committed to Green programma(CtG) van de NGF dit programma onderscheidt drie fasen waarna, via een tussenstap evaluatie weer opnieuw gemeten wordt wat de stand van zaken is.

- Inventarisatiefase: in deze fase wordt een nulmeting binnen alle zes aandachtsgebieden van dit programma uitgevoerd.
- Visiefase: in deze fase wordt een complete duurzaamheidsvisie ontwikkeld
- Werkplan fase: binnen deze fase wordt een werkplan ontwikkeld, waarin wordt aangegeven welke maatregelen worden uitgevoerd, welke middelen ter beschikking staan, binnen welke termijn doelstellingen gehaald moeten worden en wie verantwoordelijk is.

Door het doorlopen van deze fase ontstaat collectief inzicht in de gewenste richting waarin de golfbaan zich moet ontwikkelen.

De zes aandachtsgebieden voor uitvoering in de inventarisatiefase zijn:

- Landschap en biotopen
- Water
- Energie en hulpbronnen
- Product en keten beheer
- Milieukwaliteit
- Mens en samenleving

Een succesvol afgelegd CtG (Committed to Green) traject conform de Nederlandse Golf Federatie wordt afgesloten met een GEO (Golf Environment Organization) certificaat. Met een GEO certificaat voldoet de golfclub aan nationale criteria voor duurzaam golfbeheer.

De beheerder gaat met de aanleg van de nieuwe baan direct werken aan het behalen van bovengenoemd certificaat.

5.2   Doelstellingen

De doelstellingen voor het gebied Kampenlandschap zijn mede uitgangspunt voor het uiteindelijke beheer. In dit hoofdstuk zullen de algemene en de meer specifieke doelstellingen voor de beheerder worden besproken.

Het Kampenlandschap heeft de volgende doelstellingen voor het beheergebied:

- Het in stand houden én versterken van de natuurwaarden en landschapsstructuren;
- Het voorkómen van verstorende recreatieve ontwikkelingen;
- De recreatieve functie van de lanen behouden.

Voor de volledigheid wordt nog opgemerkt, dat de aangrenzende terreinen geen eigendom zijn van de beheerder

5.3 Specifieke doelstellingen beheerder

Het waarborgen op lange termijn van een golfbaan welke op natuurlijke wijze is ingepast in het Kampenlandschap.

De golfbaan een baan blijft met voldoende uitdaging en afwisseling voor de speler.

Optimale speelkwaliteit in goede harmonie met de natuurlijke omgeving en in combinatie met gezond economisch en maatschappelijk beheer

5.4 Beheerstrategie

Duurzaam beheren van de golfbaan in combinatie met natuurontwikkeling is uitgangspunt. Planmatig beheer is de belangrijkste voorwaarde om tot een duurzaam beheer van de golfbaan te komen. Het golfspel vereist een hoog niveau van onderhoud aan de voorzieningen. Hoogwaardig duurzaam onderhoud van de golf technisch nodige onderdelen van de golfbaan is dan ook een uitgangspunt voor het beheer. Daarnaast zijn er evenwel de nodige gebieden ingepast, waar natuurontwikkeling wordt nagestreefd. Deze gebieden worden als natuurgebied beheerd.

Het duurzaam beheer wordt volgens de zes aandachtsgebieden van het CtG programma uitgevoerd.

5.4.1 Landschap en biotopen

Zoals in het voorgaande beschreven, is versterking van het Kampenlandschap één van de belangrijkste uitgangspunten voor ontwikkeling van de golfbaan. Het kleinschalige karakter van het gebied wordt hersteld door aanplant van struwelen en houtwallen. Daarbij blijven kenmerkende elementen, zoals monumentale bomen en belangrijke zichtlijnen, behouden. Herstel van het landschap gaat samen met ontwikkeling van leefgebied voor beschermde en kenmerkende natuurwaarden.

Doelsoorten

Voor de EVZ Groote Wetering zijn de volgende doelsoorten aangewezen:

- Das;
- Kamsalamander;
- Struweelvogels;
- Kleine modderkruiper en andere vissen.

Voorts zijn de volgende soorten tevens te benoemen als doelsoort, vanwege hun beschermingsstatus en/of omdat het kenmerkende soorten voor het Kampenlandschap zijn:

- Kleine marterachtigen (bunzing, steenmarter, wezel en hermelijn);
- Eekhoorn;
- Poelkikker en algemenere amfibieën, zoals kleine watersalamander en bruine kikker;
- Diversiteit aan vogels; specifiek noemen we spreeuw, steenuil en torenvalk;
- Vleermuizen (foerageergebied in het beschutte landschap);
- Diversiteit aan insecten (vlinders, sprinkhanen, libellen, bijen, etc.).

De beheerder zal regelmatig de status van de doelsoorten controleren en vastleggen om de natuurkwaliteit te monitoren. De resultaten zullen we delen met de lokale natuurverenigingen. De beheerder stelt een schema op voor het monitoren van flora en fauna.

Habitatontwikkeling

De inrichting en het beheer van de golfbaan zijn mede gericht op versterking van het leefgebied van de doelsoorten (met uitzondering van de vissen, aangezien de Grootte Wetering buiten het plangebied ligt). Ten behoeve van de soorten wordt ingezet op:

- Behoud van bestaande bosjes, houtwallen en landschapselementen;
- Aanbrengen van meer structuur en variatie in het landschap door ontwikkeling van nieuwe bosjes, houtwallen, struwelen, ruigte, gevarieerd kruiden- en bloemrijk grasland, poelen en plas-dras-zones;
- Alle aanplant vindt uitsluitend plaats met inheemse, gebiedseigen soorten, waaronder wilde gagel, sleedoorn, meidoorn, sporkehout, gewone vlier en lijsterbes. Er wordt met name veel gebruik gemaakt van bloeiende en bes dragende soorten, vanwege hun waarde voor insecten, vogels en zoogdieren;
- Ontwikkeling en inrichting van primair foerageergebied voor dassen;
- Ontwikkeling en inrichting van een rustgebied (verblijfsgebied) voor dassen, inclusief nieuw aan te leggen kunstburcht en boomgaard;
- Realisatie van verbindingen (migratieroutes) voor de das (en overige soorten) over de golfbaan en een veilige oversteek over de Peter de Gorterstraat door snelheid beperkende maatregelen;
- Aanleg van voortplantingswateren van amfibieën, namelijk vier poelen en plas-dras-zones;
- Ontwikkeling van riet, ruigte, struweel en bosjes voor struweelvogels;
- Plaatsing van nestkasten voor spreeuw, steenuil en torenvalk.

5.4.2 Water

Reserveringsgebied waterberging en EVZ

De zuidoostelijke hoek van de golfbaan is in de verordening ruimte 2014/Keur 2015 aangeduid als reserveringsgebied waterberging, een zone 25 m breed, langs de Grootte Wetering als ruimte voor herstel en behoud watersystemen .

In het waterbergingsgebied moet het waterbergend vermogen van het gebied behouden blijven. Daarom zal de uitbreiding van de golfbaan grond neutraal en in beginsel ook waterneutraal plaatsvinden. Dit zodat de gewijzigde ruimtelijke bestemming niet zal leiden hogere behoefte aan water aan- of afvoer.(notitie waterbergingsmogelijkheden buro Miltop) In ecologische verbindingszone worden 4 poelen ontwikkeld met oevervegetatie en een zone van ruig gras. (locatie reserveringsgebied en poelen zie lay-out waterbeheerplan)

Grondwater kwaliteit

Voor het maken van het inrichtingsplan is voor het meten van de fluctuatie van de grondwaterspiegel een peil monitoringssysteem opgezet met 7 peilbuizen waarmee de mate van kwel kan worden vastgesteld. Met de meetgegevens hiervan zal een beknopte jaarrapportage met resultaten van grondwatermonitoring gemaakt worden. Inclusief interpretatie resultaten, bij afwijkende metingen verbanden leggen met beheer, neerslag, verdamping, oppervlaktewater, e.d. Met name voor het zuidelijke en oostelijk deel van het

gebied is dit noodzakelijk voor de toewijzing van functies, de infiltratiemogelijkheden en de ecologische en landschappelijke waarden, in het bijzonder (de instandhouding van monumentale en overige beschermen waardige bomen en boomstructuren. Het peilmonitorsysteem moet ook duidelijkheid geven in de noodzakelijke drooglegging/ontwateringsdiepte, welke afhankelijk zijn van de beoogde functies. (Voor locatie peilbuizen zie lay-out waterbeheerplan)

Grondwater kwantiteit

De golfclub beschikt reeds over een eigen grondwaterbron, bij uitbreiding van de golf baan zal indien noodzakelijk uitsluitend aanvullend gebruikt worden. (voor locatie grondwaterpomp zie lay-out waterbeheerplan)

Oppervlaktewater (gebiedseigen)

Het grootste waterverbruik is de toepassing bij berekening van de spelelementen van een golfbaan. Op de nieuwe golfbaan zijn hiervoor in het inrichtingsplan een viertal infiltratievijvers opgenomen voor het opvangen van regenwater. De op golfbaan aanwezige drainagesystemen zijn aangesloten op deze infiltratievijvers en op de plas draszone. Deze infiltratievijvers, plasdraszone en sloten hebben een totale oppervlakte van 14.366 m², met een totale bergingscapaciteit van ca. 19.000 m³. Bij de berekeningen van de bergingscapaciteit is van gemiddelde uitgegaan. Voor vijvers is bij berekening een diepte van 2,- m en voor de sloten een diepte van 0,80 cm aangehouden. Bij berekening van de plas draszone is uitsluitend uitgegaan met dat deel wat op de golfbaan ligt. Bijna overal waar berekening ingezet wordt kun je besparen op water, maar de grootste mogelijkheden voor waterbesparing doen zich voor op de fairways, vanwege het relatief grote oppervlak. Het is essentieel alleen te beregenen en die hoeveelheid te gebruiken die noodzakelijk zijn. Nieuwe systemen maken dit ook steeds beter mogelijk, door meetgegevens uit het veld te gebruiken. Door gebruik te maken van een mobiele vochtmeter kan het beschikbare bodemvocht gemeten worden. In de nieuwe situatie zal ook gebruik gemaakt gaan worden van deze methode voor een zorgvuldig watergebruik. Door het vasthouden van overtollig regenwater op eigen terrein en het benutten hiervan voor irrigatie golfbaan worden in een droge periode twee doelen gediend. Het dan nog overtollig regenwater wordt niet afgevoerd naar het buitenwater maar geïnfiltreerd op eigen terrein. (Voor locatie vijvers zie lay-out waterbeheerplan)

Oppervlaktewater Groote Wetering

Aan de rand van het golfterrein loopt de Groote Wetering, van deze Groote wetering wordt in droge periode middels een gemaaltje water ingelaten naar de oostkant van het landgoed en Kleine Wetering. In het Kampenlandschap aan de oostkant van het landgoed komt kwel voor. Hier liggen ook enkele greppels en slootjes. Deze dienen voor de afwatering en inlaat vanuit de Groote Wetering in droge periode naar het landgoed. (voor locatie gemaaltje zie lay-out waterbeheerplan)

Water overige

Leidingwater

Dit water wordt uitsluitend gebruikt in het clubhuis en machine berging van de greenkeeper. Met praktische maatregelen zal aangetoond worden dat het waterverbruik geminimaliseerd wordt in clubhuis en machineberging.

Hemel en Afvalwater

Bij de gebouwen van de golfclub komt een gescheiden rioolstelsel. Vuilwater wordt afgevoerd naar vuilwaterriool. Hemelwater wordt geïnfiltreerd of afgevoerd naar nabijgelegen sloot.

Het parkeerterrein krijgt een open verharding t.b.v. infiltratie hemelwater.

Lay-out waterbeheerplan

5.4.3 Energie en hulpbronnen

Het streven van de golfclub is om een energieneutraal beleid te gaan voeren. Jaarlijks zal door de beheerder een overzicht van het energieverbruik worden gemaakt en daar waar mogelijk verbeterpunten aan geven om tot de gestelde doelstelling te komen. Er wordt een actief beleid gevoerd om het aantal vervoersbewegingen te beperken. Door het beschikbaar stellen van opslagruimte voor golfuitrustingen wordt gestimuleerd de leden gebruik te laten maken van de fiets of openbaar vervoer.

5.4.4 Product en ketenbeheer

Gewasbeschermingsmiddelen.

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is vanaf november 2017 verboden de uitdaging is om binnen dit nieuwe kader toch tot de gewenste speelkwaliteit te komen. De overheid heeft een korte termijn escape gegeven die de Green Deal heet. (Green deal gewasbeschermingsmiddelen op sportvelden bijlage 1)

Die houdt in dat de grassporten tot 2020 de tijd hebben om aan te tonen dat er alles aan gedaan is om het gebruik van pesticiden zoveel mogelijk te beperken .

De kwaliteit van de baan wordt niet minder maar zal wel anders worden: een stap terug naar de natuur.

Op de huidige baan wordt in zeer beperkte mate met gewasbeschermingsmiddelen gewerkt. Het totale gebruik en type middel worden jaarlijks op vrijwillige basis geregistreerd in de gebruiksmonitor van de NGF (bevestiging invoergegevens gewasbeschermingsmiddelen 2017 – 2017 bijlage 2).

Dit wordt door een onafhankelijke GEO gecertificeerde auditor getoetst.

De afvalstromen op de golfbaan worden middels een afvalstoffenmanagement beheerd en in kaart gebracht.

5.4.5 Milieukwaliteit

- De beheerder voert een actief beleid t.a.v. de waterkwaliteit door het nemen van monsters.
- Er wordt een register bijgehouden van alle gebruikte gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen .
- Aantoonbaar wordt beleid gevoerd ter voorkoming van milieuverontreiniging op de golfbaan.

5.4.6 Mens en samenleving

De golfclub zal zich inspannen om een strategie te ontwikkelen om open en structureel met alle betrokkenen te communiceren zoals het op regelmatige basis contact onderhouden met natuurwerkgroepen en andere relevante instanties en direct omwonenden.

Een duurzaamheidswerkgroep zal zich actief gaan bezighouden met communicatie over milieu, natuur en duurzaamheid binnen en buiten de golfclub. Onder verantwoording van het bestuur/beheerder zal actief uitvoering worden gegeven aan de programma's van de NGF t.w. Committed to Green, Golfers love Birdies en Green Deal.

Hoofdstuk 6 Onderverdeling in beheerdoeltypen

6.1 Inleiding

Een golfbaan is te onderscheiden in holes, die weer een aantal onderdelen hebben, die alle een eigen specifiek beheer kennen. Deze onderdelen zullen als beheerdoeltypen worden onderscheiden en ze worden in dit hoofdstuk kort omschreven. Daarnaast zijn er landschappelijke structuren, -elementen en ecologische waardevolle gebieden.

6.2 Beheerdoeltypen

Een hole is simpel gezegd opgebouwd uit een tee, een fairway en een green. Daarnaast zijn er hindernissen als water en bunkers en het geheel wordt veelal omzoomd door wat hoger gras in de vorm van semi-rough en rough en beplanting. Aan de hand van het volgende overzicht zullen de meeste beheerdoeltypen kort worden omschreven.

	Tees aantal	Tees m2	Fairway m2	Apron m2	Green m2	Bunkers aantal	Bunkers m2	Semi-rough m2
hole 1	2	150	3474	386	403	2	267	742
hole 2	1	75	747	250	385	2	121	320
hole 3	2	150	3626	341	411	2	322	874
hole 4	1	75	702	308	413	1	322	341
hole 5	2	150	2580	312	455	2	400	632
hole 6	2	150	2025	208	332	2	378	726
hole 7	2	150	7778	313	396	5	477	1651
hole 8	2	150	3107	302	391	3	264	920
hole 9	2	150	5723	365	472	4	522	1026
totaal	16	1200	29762	2785	3658	23	3073	7232
Oefenfaciliteiten					250	1	30	
Driving Range m2				12526				
Uitgemaaide paden m2				6367				
Overig:								
Beplanting m2				34897				
Boomgaard m2				5775				
Solitaire bomen aantal				122				
Bosjes aantal				38				
Sloten m2				7246				
Vijvers m2				3692				
Plasdraszone m2				3428				
Poelen m2				1439				
Oevervegetatie m2				3893				
Rustgebied m2				23742				
Opp. Parkeerterrein m2				2978				
Opp. Bebouwing incl. terras				855				

Bepanting verder opgedeeld

Vogelbos m2	10018
Struweel m2	2461
Houtwal nieuw m2	9154
Houtwal bestaand m2	12947
Hagen m2	307

Opmerking ;
De aangegeven
oppervlakte zijn digitaal
vastgesteld, deze oppvl.
kunnen bij realisatie
n.a.v.
praktijkomstandigheden
aangepast moeten
worden.

Lay- out natuur

In bijgaande lay-out zijn de verschillende functie gebieden aangegeven ;

- Rustgebied natuurlijk, dit gebied wordt gemarkeerd en is niet toegankelijk voor golfspeler behoudens een pad wat er doorheen loopt.
- Gemengd natuurlijk, onderdeel van golfspel
- Ecologische verbindingzone functioneel beperkt onderdeel van golfspel
- Gebied primair bestemd voor golfspel

De tee

De tee is een begrensde, kort gemaaid en meestal verhoogd gebied aan het begin van de hole. Vanaf de tee wordt de bal met een verre slag over de carry naar de fairway geslagen. De tee is een van de meest intensief gespeelde onderdelen van de baan en het is daarom voor de bodem- en grascondities belangrijk dat de tees veel licht en lucht krijgen. Het gras op de tees wordt gemaaid op de hoogte van 10-12 mm. Het maaisel wordt afgevoerd.

De fairway en driving-range

De fairway begint op enige afstand van de tee en loopt tot aan de apron voor de green. De lengte van de fairway is afhankelijk van de lengte van de hole. Zo heeft een par 3 hole geen of een zeer korte fairway. De breedte varieert van 20-35 m. De fairway wordt in het groeiseizoen gemiddeld twee keer per week gemaaid op een hoogte van 12-18 mm. Langs de randen van de fairway ligt de semi-rough. In de fairway kunnen zich hindernissen (bunkers, waterpartijen), ruige gedeelten en solitaire bomen bevinden. Ze zijn bedoeld om het spel moeilijker te maken.

De apron en voorgreen

De voorgreen vormt de overgang van de fairway naar de green. De apron ligt rondom de green. De voorgreen is ongeveer 10-15 m diep, terwijl de apron 2-4 m breed is. Het gras wordt 2-3 keer per week gemaaid op 10-12 mm hoogte.

De green

De green is het meest intensief gespeelde deel van een golfbaan. Het oppervlak van de green is meestal geonduleerd. Het greengras wordt op een hoogte van 4-5 mm gemaaid. Greens dienen stevig, veerkrachtig, egaal en voldoende snel te zijn. Evenals bij de tees moeten greens veel licht en lucht krijgen.

In de winterperiode moeten greens soms vanwege de aanwezigheid van rijp of vorst worden gesloten. Dan wordt uitgeweken naar zogenoemde wintergreens: stukken in de foregreen of fairway, die tijdelijk wat lager gemaaid zijn.

Bunkers

Een bunker is een hindernis, die bestaat uit een ondiepe uitholling waaruit gras of aarde is verwijderd en vervangen door zand. Bunkers bevinden zich op strategische posities in de baan en om de greens.

De semi-rough

Langs de fairway bevindt zich een strook gras van ongeveer 2 tot 4 meter breed en een hoogte van 30 tot 40 mm. Deze overgang van fairway naar rough wordt de semi-rough genoemd. Ook de omgeving van de green grenzend aan de apron bestaat vaak uit semi-rough, maar wordt ook wel op rough hoogte gemaaid.

De rough

Het gebied buiten de cultuureenheden (green, tee, fairway, semi-rough en apron) en waterpartijen heet de rough. De rough kan begroeid zijn met bijvoorbeeld grassen, kruiden, struiken of bomen. De rough wordt op een hoogte circa 50-100 mm gemaaid. Het beheer van de rough is afgestemd op de landschappelijke- en natuurwaarden.

Beplanting

Uit landschappelijke overwegingen zijn op de golfbaan op verschillende plaatsen beplanting aangebracht. Deze beplanting is overigens ook functioneel ten opzichte van het golfspel, doordat ze veelal ook op strategische plaatsen is aangelegd. Naast de beplanting zijn er ook solitaire (alleenstaande) bomen aanwezig en daar waar nodig aangeplant. De houtwallen en andere structurerende landschappelijke elementen zijn uit landschappelijke- en natuuroverwegingen aangebracht.

Water

De golfbaan is omgeven door een aantal sloten en een plas-dras-zone . Op het golfterrein zijn sloten en een drietal vijvers en vier poelen aangelegd. Het water heeft primair een ecologische en waterstaatkundige functie, maar is ook ter versterking van het Kampenlandschap en de aanwezige ecologische verbindingszone. Het vormt het leefgebied van tal van diersoorten. Een soortenrijke vegetatie gedijt bovenal goed in een landschap met veel gradiënten van nat naar droog. De vijvers en sloten hebben veelal een speltechnische functie als hindernis.

Om de waterafvoer te optimaliseren zijn afvoerputten aangelegd die aangesloten zijn op de sloten of vijvers. Verder is de baan dusdanig geonduleerd dat het water afgevoerd wordt naar de sloten en vijvers. De vijvers hebben primair een reservoir functie ten behoeve van het beregenen van de golfbaan.

Oevervegetatie

Rond en langs het water ontstaat op natuurlijke wijze al heel snel een ecologisch waardevolle oevervegetatie. De overige oevers worden rekening houdend met speltechnische eisen op een daarop aangepaste wijze beheerd.

Hoofdstuk 7   Te voeren beheer

7.1   Inleiding

In dit hoofdstuk worden de verschillende beheermaatregelen per beheerdoeltype behandeld bij uitvoering wordt gehandeld volgens CtG programma. Dit beheer wordt in principe voor de komende 10 tot 15 jaar vastgesteld. Bij niet gewenste ontwikkelingen in vegetatie, waterhuishouding of bodemgesteldheid zal het beheer echter aangepast moeten kunnen worden. Het beheer zal dus in zekere zin flexibel zijn, zodat ook tussentijds zo nodig kan worden bijgestuurd. Hierna zal per groentype of beheerdoeltype het gewenste beheer en de betreffende onderhoudsmaatregelen kort worden aangegeven. Ook zullen in voorkomende gevallen voor afwijkende elementen binnen het groentype de werkzaamheden in het kort worden besproken.

Het beheer van een golfbaan kenmerkt zich door een hoge mate van kwaliteit en intensiteit van het onderhoud. Nagenoeg alle onderhoudsmaatregelen komen maandelijks, wekelijks of zelfs dagelijks voor.

7.2   Specifieke golf technische beheerdoeltypen

Tee

Gewenst beheer

De golfspeler wil gedurende het gehele jaar een gelijkmatig, droog, dichtbegroeid, veerkrachtig en gelijkmatig kort gemaaid grasoppervlak. De maaihoogte moet verder zodanig zijn, dat een op geteede bal geen hinder ondervindt van het gras. Het slagvlak van de club moet de bal vrij van het gras kunnen raken. Een maaihoogte van 10-12 mm is hiervoor en voor de ontwikkeling van een goede zode voldoende.

In de tee's is voor de winterperiode een kunstgras winter tee aangelegd van circa 1,5 bij 1,5 m1. De onderhoudsmaatregelen betreffen de gras tee's, tenzij anders is aangegeven.

Oppervlakte/aantal

16 stuks, totale oppervlakte 1200 m2

Beheer

- *Maaien*

De tees worden van ca.1 april tot begin november gemiddeld 2 keer per week gemaaid. De maaihoogte bedraagt 10-12 mm. De werkzaamheden worden gecombineerd met het maaien van de voorgreens en worden op dezelfde wijze uitgevoerd.

- *Prikken en holprikken / vegen*

Prikken en holprikken gebeurt om lucht in de zode laag te brengen. De tee's worden 2 keer per jaar met holle pennen geprikt. De tee's worden daarenboven 3 keer per jaar met vaste pennen geprikt.

De werkzaamheden worden uitgevoerd met een verti drain en worden veelal gecombineerd met het bezanden van de tee's.

- *Bezanden en dressen / slepen*
Dressen en bezanden vindt 4 maal per jaar plaats, veelal in combinatie met doorzaaien of verti drainen. Op de tees wordt zand gebruikt. De werkzaamheden worden uitgevoerd met een trekker en getrokken top dresser.
Het opgebrachte zand wordt gesleept met een basismachine en getrokken sleeprek.
- *Verticuteren*
Verticuteren is te vergelijken met verticaal maaien. Het wordt toegepast om vilt uit de zoden te verwijderen. Vilt ontstaat na verloop van tijd uit maairesen en het opzij groeien van gras. De tee's worden 2 keer per jaar geverticuteerd.
- *Doorzaaien*
De tees worden 1 tot 2 maal per jaar door gezaaid, te weten in april en juli.
- *Bemesten*
Afhankelijk van de voedingsbehoefte worden de tee's in de periode 1 april tot 1 oktober circa 1 maal in de 4 tot 5 weken bemest.
- *Herstellen schade*
Heeft betrekking op het herstellen van schade door dieren, maar zeker ook door schade ontstaan als gevolg van het afslaan. Afhankelijk van de schade wordt dit hersteld door graszaad of graszoden.
- *Onkruidbestrijding*
Heeft betrekking op bestrijding van schimmels en de bestrijding van onkruiden. Het beleid is gericht op maximalisering van het preventief onderhoud ,waardoor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt geminimaliseerd . (Green Deal bijlage 2)
- *Bladruimen*
Gedurende enkele weken in het najaar zal het gevallen blad worden afgeruimd. Uitvoering van de werkzaamheden geschiedt met een trekker en blaasunit.
- *Verplaatsen tee marker*
Tegelijk met het verplaatsen van de cups op de greens worden ook de tee-markers verzet. De tee-markers worden in het hoogseizoen extra verplaatst.
- *Kunstgras tees*
De kunstgras tees moeten om de circa 6 weken worden gecontroleerd op de kwaliteit van de tees en kunstgrasmatjes. Indien nodig moeten deze worden vervangen.

voorbeeld van een tee

Fairway en drivingrange

Gewenst beheer

De golfspeler wil gedurende het gehele jaar een gelijkmatig, droog, dichtbegroeid, veerkrachtig en gelijkmatig kort gemaaid grasoppervlak. De maaihoogte moet verder zodanig zijn, dat de bal als het ware enigszins op het gras ligt. Het slagvlak van de club moet onder de bal het gras kunnen raken. Een maaihoogte van 12-15 mm is hiervoor en voor de ontwikkeling van een goede zode optimaal.

Oppervlakte/aantal

9 fairways totale oppervlakte 29762 m² plus oppervlakte driving range 12526 m²

Beheer

- *Maaien*

De fairways worden van ca.1 april tot begin november gemiddeld 2 keer per week gemaaid.

- *Prikken en beluchten*

Prikken en holprikken gebeurt om lucht in de zode laag te brengen. Circa 2/3 van de oppervlakte fairways wordt 1 keer per jaar geprikt met vaste pennen. Op basis van gebleken behoefte wordt bepaald welke delen van de fairways worden geprikt. De werkzaamheden worden uitgevoerd in combinatie met bezanden en worden uitgevoerd met een verti drain.

- *Bezanden en dressen / slepen*

Circa 2/3 van de oppervlakte fairway wordt jaarlijks 1 maal bezand. De werkzaamheden worden uitgevoerd met een trekker en getrokken top dresser. Het opgebrachte zand wordt gesleept met een basismachine en getrokken sleeprek.

- *Verticuteren*
Verticuteren is te vergelijken met verticaal maaien. Het wordt toegepast om vilt uit de zode te verwijderen. Vilt ontstaat na verloop van tijd uit maairesten en het opzij groeien van gras. 1 Keer per 2 jaar wordt 50% van de totale oppervlakte van de fairways geverticuteerd.
- *Bemesten*
Afhankelijk van de voedingsbehoefte worden de fairways in de periode 1 april tot 1 oktober circa 1 maal in de 6 weken bemest. Afhankelijk van het soort meststof (bijvoorbeeld langzaam werkende meststoffen) is een andere frequentie van bemesten mogelijk
- *Doorzaaien*
De fairways worden 1 keer per jaar door gezaaid, te weten in september.

voorbeeld van een fairway

- *Onkruidbestrijding*
Heeft op de fairway en driving - range met name betrekking op de bestrijding van onkruiden. Het beleid is gericht op maximalisering van het preventief onderhoud, waardoor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt geminimaliseerd .(Green Deal bijlage 2).

Apron / voorgreen

Gewenst beheer

De voorgreen en apron zijn relatief kort gemaaide terreindelen rond de green. De voorgreen is de entree naar de green vanaf de fairway. Veelal moet een bal op de voorgreen worden aangespeeld om de green te bereiken. De voorgreen moet daardoor evenals de green constant in een goede conditie verkeren. De apron en voorgreen moeten gedurende het gehele jaar een vlak, gelijkmatig en dichtbegroeid grasoppervlak hebben, dat bovendien relatief kort is gemaaid. De maaihoogte is circa 12 mm.

Oppervlakte/aantal

9 stuks totale oppervlakte 2785 m²

Beheer

- *Maaien*
De voorgreens en de apron worden 2 tot 3 keer per week gemaaid.
- *Prikken en holprikken / vegen*
Prikken en holprikken gebeurt om lucht in de zodelaag te brengen. Twee keer per jaar worden de voorgreens met holle pennen geprikt en minimaal 4 keer per jaar met vaste pennen. De werkzaamheden worden gecombineerd met het prikken van de greens en worden uitgevoerd met een verti drain.
- *Bezanden en dressen / slepen*
6 Keer per jaar worden de voorgreens bezand, in combinatie met door zaaien of verti drainen. De werkzaamheden worden uitgevoerd met een trekker en getrokken top dresser. Het opgebrachte dress zand wordt gesleept met een basismachine en getrokken sleeprek.
- *Verticuteren*
Verticuteren is te vergelijken met verticaal maaien. Het wordt toegepast om vilt uit de zode te verwijderen. Vilt ontstaat na verloop van tijd uit maairesen en het opzij groeien van gras. De voorgreens worden 6 tot 8 keer per jaar geverticuteerd.
- *Bemesten*
Afhankelijk van de voedingsbehoefte worden de voorgreens en apron in de periode 1 april tot 1 oktober circa 1 maal in de 6 weken bemest. Afhankelijk van het soort meststof (bijvoorbeeld langzaam werkende meststoffen) is een andere frequentie van bemesten mogelijk.
- *Doorzaaien*
De voorgreens worden 1 tot 2 maal per jaar door gezaaid in april en juli.
- *Herstellen schade*
Afhankelijk van de schade wordt dit hersteld door graszaad of graszoden (voorgreens).
- *Onkruidbestrijding*
Heeft op voorgreens en apron met name betrekking op de bestrijding van onkruid. Het beleid is gericht op maximalisering van het preventief onderhoud ,waardoor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt geminimaliseerd .(Green Deal bijlage 2)
- *Bladruimen*
Gedurende enkele weken in het najaar zal het gevallen blad op voorgreens en apron worden geruimd. Uitvoering van de werkzaamheden geschiedt met een trekker en veeg- of blaasmachine.

Green

Gewenst beheer

De green is naast de tee het meest bespeelde deel van een golfbaan. De green moet daardoor constant in een goede conditie verkeren. De green moet gedurende het gehele jaar een vlak, gelijkmatig en dichtbegroeid grasoppervlak hebben, dat bovendien extreem kort is gemaaid. De maaihoogte is in de periode ca.1 april tot 1 oktober circa 4-5 mm en in de overige maanden circa 7-8 mm.

Oppervlakte/aantal

9 greens met een totale oppervlakte 3658 m² plus oefengreen oppervlakte 250 m²

Beheer

- *Maaien*
De greens worden van ca.1 april tot begin oktober 4 keer per week gemaaid. Buiten deze periode worden ze 2 tot 3 keer per week gemaaid.
- *Prikken en holprikken / vegen*
Prikken en holprikken gebeurt om lucht in de zode laag te brengen. 2 keer per jaar wordt er met holle pennen geprikt en minimaal 4 keer per jaar met vaste pennen. De werkzaamheden worden uitgevoerd met een vertidrain en worden veelal gecombineerd met het dressen van de greens.
- *Bezanden en dressen / slepen*
Dressen vindt 6 keer per jaar plaats, in combinatie met door zaaien of verti drainen. De werkzaamheden worden uitgevoerd met een trekker en getrokken top dresser. Het opgebrachte dress zand wordt gesleept met een basismachine en getrokken sleeprek.
- *Verticuteren*
Verticuteren is te vergelijken met verticaal maaien. Het wordt toegepast om vilt uit de zode te verwijderen. Vilt ontstaat na verloop van tijd uit maairesten en het opzij groeien van gras. De greens worden 6 tot 8 keer per jaar geverticuteerd.
- *Bemesten*
Afhankelijk van de voedingsbehoefte worden de greens in de periode 1 april tot 1 oktober circa 1 maal in de 4 tot 5 weken bemest. Afhankelijk van het soort meststof (bijvoorbeeld langzaam werkende meststoffen) is een andere frequentie van bemesten mogelijk.
- *Doorzaaien*
De greens worden 1 tot 2 maal per jaar door gezaaid in april en juli.

voorbeeld van een green

- *Herstellen schade*

Een green is het meest kwetsbare deel van een golfbaan. In een green kan schade ontstaan door bijvoorbeeld ziektes / schimmels in het gras, maar ook door niet herstelde beschadigingen door golfers. Afhankelijk van de schade wordt dit hersteld door graszaad of graszoden.

- *Onkruidbestrijding*

Het beleid is gericht op maximalisering van het preventief onderhoud ,waardoor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt geminimaliseerd.(Green Deal bijlage 2)

- *Bladruimen*

Gedurende enkele weken in het najaar zal het gevallen blad worden afgeruimd. Uitvoering van de werkzaamheden geschiedt met een trekker en veeg- of blaasmachine.

- *Verplaatsen cup*

Tegelijk met het verplaatsen van de tee-markers op de tee's worden ook de cups in de greens verplaatst. De cups worden in het hoogseizoen extra verplaatst.

- *Zwiepen*

Als er in het voor- en najaar dauw op de greens ligt worden de greens op dagen, dat er niet gemaaid wordt gezwiept. De dauw wordt handmatig verwijderd met trekkers of door bijvoorbeeld achter een basismachine een touw rond en over de green te trekken.

Bunkers

Gewenst beheer

Bunkers zijn zandhindernissen. Ze zijn op de eerste plaats functioneel vormgegeven, maar op dusdanige wijze dat ze het karakter van het kampoenschap minimaal beïnvloeden.

Het zand van de bunkers dient vanuit speltechnische overwegingen een glad oppervlak te hebben.

Oppervlakte/aantal

23 bunkers met een totale oppervlakte van 3073 m² plus 1 oefenbunker van 30 m²

Beheer

- *Harken*
De bunkers worden in de periode ca.1 april tot 1 november 2 keer per week geharkt en geëgaliseerd. Buiten deze periode 1 keer per week.
- *Bunkerranden steken*
De bunkerranden worden 2 keer per jaar gestoken en ontdaan van overgroeïend gras.
- *Rond de bunker maaien*
De omgeving en randen van een bunker worden in het algemeen met de semi rough mee gemaaid. Rond de green worden de bunkerranden mee gemaaid met de apron.
- *Bunkerranden maaien*
De bunkerranden zelf zijn niet of nauwelijks te berijden met een reguliere maaimachine. Ze moeten dan ook regelmatig worden gemaaid met een bosmaaier.
- *Bunkers bijvullen*
Een keer per jaar worden de bunkers bijgevuld met zand.

voorbeeld van een bunker

7.3 Meer natuurlijke beheerdoeltypen

Semi - rough

Gewenst beheer

De semi-rough is de overgangszone tussen de specifiek golf technische beheertypen en de meer natuurlijke beheertypen. De semi-rough is een soort begrenzing van het normale speelveld en bestaat uit kruidenrijk grasland, dat op een iets hogere hoogte gemaaid wordt dan de fairways. De maaihoogte van de semi-rough is circa 5 m.

Oppervlakte

Totale oppervlakte semi-rough 7232 m²

Beheer

- *Maaien*

De semi-rough wordt in de periode ca.1 april tot 1 november 1 keer per week gemaaid. Buiten deze periode wordt er gemaaid, afhankelijk van de behoefte.

- *Maaien rond obstakels*

In de periode ca.1 april tot 1 november wordt wekelijks met een bosmaaier gemaaid rond obstakels in de semi-rough. Buiten deze periode gebeurt dat afhankelijk van de behoefte.

- *Onkruidbestrijding*

Onkruidbestrijding vindt niet plaats in de semi-rough, aangezien de doelstelling is om een kruidenrijk grasland te ontwikkelen.

voorbeeld van semi-rough

Rough

Gewenst beheer

Rough is het meer natuurlijke deel van een golfbaan. Rough is vaak het oorspronkelijke landschap, dat bij de aanleg van een beheerder nagenoeg onberoerd wordt gelaten. Rough kan dan ook heel verschillende verschijningsvormen hebben. De rough bestaat overwegend uit kruidenrijk grasland en deels ook uit natuurlijke oevers, waar later op in zal worden gegaan. De maaihogte voor de rough kent een natuurlijk gradiënt van een korte gras- en kruidenvegetatie (5-10 cm) langs de semi-rough, via een kruiden- en bloemrijke zone in het centrale deel, naar een lange ruigte- en kruidenvegetatie aan de rand van struwelen en andere beplanting. Om dit te bewerkstelligen varieert het maaibeheer door de rough.

Oppervlakte

Overig terrein oppervlakte ca 44.200 m²

Beheer

- ***Maaien***

Om een natuurlijke gradiënt in de rough te ontwikkelen, varieert het maaibeheer van vrij intensief langs de semi-rough tot zeer extensief nabij beplanting. Langs dit gradiënt worden drie vormen van maaibeheer onderscheiden:

1. Regelmatig maaien (rand van maximaal 2 meter langs de semi-rough). In de periode van 1 april tot 1 november 1 maal per maand. Buiten deze periode wordt gemaaid afhankelijk van de behoefte.
2. Extensief (centrale zone; grootste deel): in de periode ca. 1 april tot 1 november twee keer maaien en afvoeren om een kruiden en bloemrijke zone te ontwikkelen. Op locaties waar de voormalige bouwvoor aan de oppervlakte ligt, vindt de eerste maaibeurt eind mei plaats om woekering van gestreepte witbol te voorkomen. Als alternatief voor het maaibeheer kan daar waar mogelijk extensieve begrazing door schapen voor natuurdoeleinden worden toegepast. Voor een bloemrijk resultaat worden vaste maaitijden aangehouden in principe 2 x per jaar afhankelijk van de ontwikkeling zou dit naar 1x per jaar kunnen gaan.
3. Zeer extensief (rand van maximaal 2 meter langs beplanting): in het najaar één keer maaien en afvoeren.
4. Door het toepassen van maatwerk kan ingespeeld worden op natuurlijke ontwikkeling. Onder andere door bepaalde delen slechts een maal per jaar te maaien of door het te laten staan.

- ***Maaien rond obstakels***

In de periode 1 april tot 1 november wordt wekelijks met een bosmaaier gemaaid rond obstakels in de rough. Buiten deze periode gebeurt dat 1 keer in de 2 tot 4 weken.

- ***Onkruidbestrijding***

Onkruidbestrijding vindt niet plaats in de rough, aangezien de doelstelling is om een soorten-, kruiden- en bloemrijke vegetatie te ontwikkelen, conform het hierboven beschreven maaibeheer of extensieve begrazing.

Overige begroeiing

Gewenst beheer

De beplanting (hier bedoeld struwelen, kleine boomsoorten en houtwallen) heeft op de eerste plaats een uitgesproken landschappelijke- en natuurfunctie. Het beheer is hierop afgestemd. Daarnaast heeft de beplanting ook een speltechnische functie. Het beheer van solitaire bomen, knotwilgen en de beplanting het rustgebied dat komt afzonderlijk in de overige paragrafen aan de orde.

Beheer

- *Maaien rond beplanting*

Waar nodig wordt met de bosmaaier gemaaid rond de stammen. Bij het maaien is de nodige voorzichtigheid geboden in verband met beschadiging van de bast.

- *Vrijstellen en dunnen struwelen en kleine bomen*

De beplanting wordt meerdere malen per jaar nagezien op zgn. opschot en in voorkomende gevallen opgekroond en/of uitgedund, uitsluitend waar dit vanuit speltechnische functies vereist is. Dit gebeurt om een transparante beplanting te verkrijgen, waaruit een golfer in redelijkheid een bal moet kunnen slaan.

- *Houtwal*

Houtwallen hebben een belangrijke landschappelijke en ecologische functie. Deze mogen uitgroeien tot dichte elementen. Gefaseerd in ruimte en tijd worden de houtwallen in een cyclus van eenmaal in de 10-15 jaar afgezet. Dunnen en opkronen vindt hier nadrukkelijk niet plaats. In combinatie met het natuurlijke beheer van de roughs dient een geleidelijke overgang te ontstaan van open terrein naar houtwal: gras – ruigte – struwelen – bomen.

- *Hagen en heggen*

Hagen en heggen vormen enerzijds belangrijke landschappelijke elementen. Daarnaast worden ze toegepast ten behoeve van natuurwaarden. Zo heeft de das baat bij geleidende elementen in het gebied (o.a. als migratieroutes) en zijn struweelhagen van belang voor een diversiteit aan zoogdieren, vogels en insecten. Bij hagen en heggen wordt onderscheid gemaakt tussen knip- en scheerheggen (intensief beheer) en struweelhagen (extensief beheer):

- o Knip- en scheerheggen worden jaarlijks machinaal geknipt op een hoogte van minimaal 0,8 meter.
- o Struweelhagen worden eenmaal per 5 tot 7 jaar aan drie zijden gesnoeid. Na het snoeien heeft de haag een hoogte van minimaal 1 meter en een breedte van minimaal 0,8 meter. Hiermee groeien ze meer en breder uit, waardoor ze belangrijk onderdeel van het leefgebied van aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna in het cultuurlandschap zullen vormen. Vrijgekomen snoeisels worden opgestapeld op een rustige plek en dient voor de behuizing van onder meer kleine marter.

- Kap- en snoeiwerkzaamheden vinden altijd plaats buiten het broedseizoen van vogels, dat globaal loopt van maart tot en met juli.

Solitaire bomen en knotwilgen

Alle solitaire bomen en knotwilgen hebben primair een landschappelijke functie. Het beheer is hierop afgestemd.

Aantal

122 stuks solitaire bomen en knotwilgen (exclusief de bomen in de lanen)
(notitie bomeninventarisatie buro Miltop ; notitie in metingen bomen en boomstructuren
notitie buro Miltop)

Beheer

- *Maaien onder bomen*
Het gras wordt in de periode 1 april tot 1 november 1 keer per maand gemaaid. Buiten deze periode wordt er gemaaid, afhankelijk van de behoefte.
- *Snoeien bomen*
Bomen worden niet opgekroond, zodat ze vrij uit kunnen groeien en daarmee een grote bijdrage leveren aan landschappelijke- en natuurwaarden.
Een keer per jaar in de winter 50% van alle knotwilgen knotten.
Vrijgekomen snoeisels worden opgestapeld op een rustige plek en dient voor de behuizing van onder meer kleine marter.
Bij windworp en/of andere schade aan bomen wordt de schade indien mogelijk hersteld.
- *Bomen met holtes*
Beleid in dezen is dat bomen waarin holtes zijn ontstaan, in welke staat deze ook verkeren, niet worden gekapt, maar dienen als leefgebied van onder andere vogels, kleine marterachtigen en vleermuizen.

Sloten en vijvers golfterrein

Gewenst beheer

De sloten op het golfterrein hebben primair een water afvoerende functie. Op het terrein zijn naast watervoerende sloten ook vijvers als landschappelijk element en ecologisch gebied ingepast.

Oppervlakte

Totale oppervlakte vijvers, sloten en plasdraszones: 14.366 m²

Beheer sloten en vijvers

- *Opschonen*
Rekening houden met één keer per jaar 100% van de oevers opschonen waar golf technisch (*hinderlijk*) noodzakelijk en 50% van de oevers opschonen buiten deze delen.

Op deze wijze blijven oevers die grenzen aan een hole open en kan zich aan de overige oevers een rijke oeverbeplanting ontwikkelen.

- *Riet maaien*

Rekening houden met één keer per jaar van de oevers riet maaien.

voorbeeld van een oever

- *Baggeren*

Eén keer per vijf jaar 50% van het water baggeren

- *Boomvormers verwijderen*

Eén keer per jaar wordt beoordeeld of boomvormers en/of braamstruiken, die het golfspel en of de ecologische ontwikkeling negatief beïnvloeden, kunnen worden verwijderd van de oevers.

Poelen

Gewenst beheer

De poelen worden ingepast ter versterking van de natte natuur in de ecologische verbindingszone aan de Groote Wetering.

Poelen en de bijbehorende oeverzones zijn van groot belang als leefomgeving voor plant en dier. Veel insecten (o.a. libellen) en amfibieën vinden een geschikte biotoop in het water en profiteren van de overgangen van water naar land. In de oevers ontwikkelen zich plantengemeenschappen van natte naar droge omstandigheden.

Van belang is dat de poelen optimaal kunnen functioneren voor amfibieën. Vanwege zijn aanwezigheid in de omgeving, worden 3 poelen aangelegd naar de specifieke eisen van de kamsalamander met een oppervlakte van minimaal 400 m², glooiende taluds (met name aan de oost- en noordzijde) en zonnige expositie. Daarnaast wordt 1 poel aangelegd met een geringere oppervlakte. Door de poelen met een onderlinge afstand van maximaal

400 meter aan te leggen, ontstaat een belangrijke verbindingszone en nieuw leefgebied voor onder andere (zeldzame) amfibieën.

Oppervlakte/ aantal

4 poelen met een totale oppervlakte van 1439 m²

Beheer poelen

- *Opschonen*

De poelen worden regelmatig opgeschoond om verlanding te voorkomen. De frequentie is afhankelijk van de voedselrijkdom van de poelen. Bij het onderhoud van poelen kan uitgegaan worden van 50% open water. Als de vegetatie een groter oppervlak bedekt, is opschoning nodig. De precieze frequentie is te bepalen door de situatie van de poelen te monitoren en in te grijpen zodra de 50% overschreden wordt. Vooralsnog is een gemiddelde frequentie van eens in de 5 jaar te verwachten.

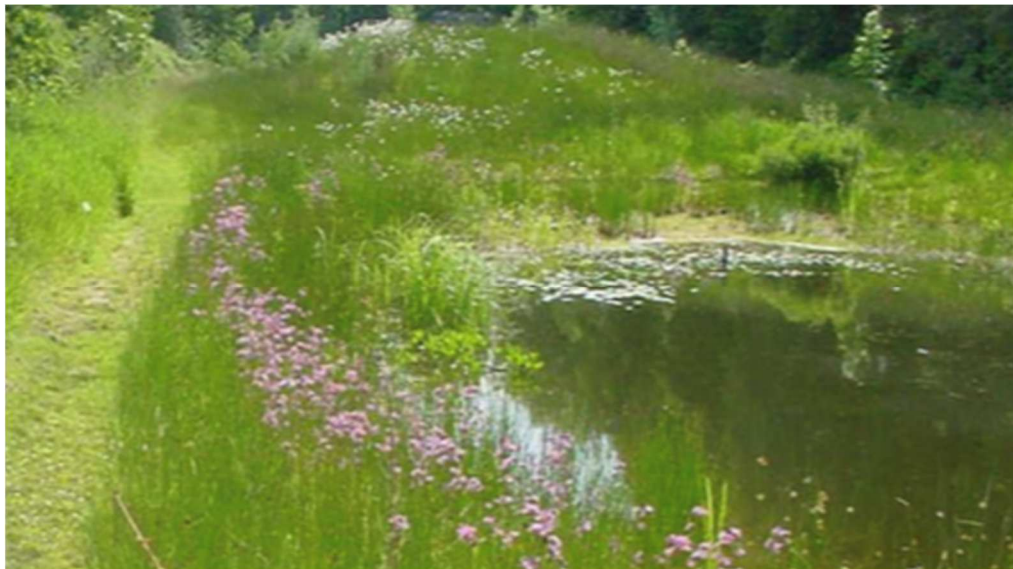
Het opschonen vindt plaats in de periode tussen 1 september en 15 oktober.

Bij het schonen wordt maximaal 75% van de poel aangepakt. Op deze wijze wordt voorkomen dat een compleet kale situatie ontstaat, waarin geen vegetatie en schuilgelegenheid meer aanwezig is.

- *Oevers vrijhouden*

De oevers worden vrijgehouden van houtige gewassen door bij het maaibeheer van ruigtes ook de oevers mee te maaien.

Maximaal 10% van de oever mag begroeid zijn met houtige gewassen.

voorbeeld van een poel

- *: Overige voorwaarden*

- Geen water onttrekken aan de poel anders dan drenking voor vee.
- In de poel mag geen vis worden uitgezet en er mogen geen eenden /ganzen in gehouden worden.
- Bij groundbewerking wordt een afstand van 1 meter tot de poel in acht gehouden

Rustgebied das

Het voormalige elzenbos (ook wel rabattenbos genoemd), midden in het golfterrein, wordt ingericht als rustgebied voor onder andere de das (oppervlakte 29517 m²). In de reeds aanwezige verhoogde houtwal zijn enkele verblijfplaatsen van de das aanwezig. Het rustgebied is verboden terrein voor golfers en wordt als zodanig gemarkeerd.

Foto rabattenbos Landgoed Coudewater

Het rustgebied bestaat uit de volgende elementen, ieder met zijn eigen beheer.

Houtwallen en overige lijnvormige beplanting:

De reeds aanwezige eikenhoutwal en nieuw aan te leggen lijnvormige beplantingen mogen vrij uitgroeien, waarbij een geleidelijke overgang ontstaat van open terrein naar houtwal: gras – ruigte – struwelen – bomen.

Hiertoe worden de nieuw aan te leggen lijnvormige beplantingen in een cyclus van eenmaal in de 10-15 jaar periodiek afgezet. De reeds aanwezige eikenhoutwal wordt niet aanvullend beheerd.

Ruigte:

Ruigte in het najaar één keer maaien en afvoeren. Op deze wijze ontstaat een geleidelijke overgang van de open zone (kruidenrijk grasland) naar opgaande begroeiing.

Kruidenrijk grasland:

Het centrale deel van het rustgebied bestaat uit een kruidenrijk grasland, deels met fruitbomen. Twee keer maaien en afvoeren om een kruiden- en bloemrijke zone te ontwikkelen. Op locaties waar de voormalige bouwvoor aan de oppervlakte ligt, vindt de eerste maaibeurt eind mei plaats om woekering van gestreepte witbol te voorkomen.

Als alternatief kan extensieve begrazing worden toegepast met inzetten van schapen voor natuurbehoud doeleinden. Extensieve begrazing werkt met een veel lagere vee-dichtheid dan in de landbouw gebruikelijk.

Boomgaard:

Appel- en perenbomen in de boomgaard worden in de periode januari – maart, bij vorstvrij weer, gesnoeid.

Om de natuur volop te laten profiteren, kent de boomgaard verder een extensief beheer. Zo wordt het fruit dat van de bomen valt niet opgeruimd, zodat het kan dienen als voedsel voor onder andere de das. Verder wordt de ondergroei in de boomgaard beheerd als kruidenrijk grasland, door extensief maaibeheer of extensieve begrazing.

Kunstburcht das:

In het rustgebied wordt, onder ecologische begeleiding, een kunstburcht voor de das gerealiseerd door het aanbrengen van een berg zand van minimaal 2,5 meter hoog, voorzien van enkele betonnen buizen. De kunstburcht wordt ingeplant met gebiedseigen heesters.

Rust nabij de kunstburcht wordt gegarandeerd door het gebied af te sluiten voor mensen.

Daarnaast wordt de toegankelijkheid van de buizen minimaal eens per half jaar gecontroleerd, zolang de kunstburcht nog niet in gebruik is door de das. Het is van belang dat de buizen niet vollopen met water en/of grond. Eventuele geconstateerde gebreken op dit punt worden direct hersteld.

Verder is er geen beheer ten aanzien van de kunstburcht benodigd.

voorbeeld van een kunstburcht

Vogels:

Vogels gelden als graadmeter voor de kwaliteit van de leefomgeving. Als het goed gaat met de vogels gaat het ook goed met het groen. Bij de aanleg van de baan wordt rekening gehouden met het plaatsen van nestkasten.

Als extra maatregel wordt een nestkast voor steenuil en een nestkast voor torenvalk geplaatst.

Naast een belangrijke bijdrage aan natuurwaarden, kunnen deze soorten ook een taak gaan vervullen in het in bedwang houden van potentieel schadelijke soorten, zoals muizen.

Voor de nestcontroles en het beheer van de nestkasten wordt samenwerking gezocht met lokale natuurverenigingen, zoals een vogelwerkgroep of IVN.

Jaarlijks zal deelgenomen worden aan de door de NGF georganiseerde Birdwatching Day.

Deze tel dag wordt sinds 2013 jaarlijks georganiseerd en geeft inzicht in het aantal en verschillende soorten vogels welke op golfbanen in Nederland voorkomen.

7.4 Overig beheer

Paden

Gewenst beheer

De paden met enige regelmaat schoon en vlak houden.

Oppervlakte

Totale oppervlakte 6367 m2, waarvan 2000 m2 half verhard en 4367 m2 uitgemaaid

Beheer

De paden schoonhouden, en regelmatig de kanten bijhouden.
Eén keer per jaar het half verharde deel aanvullen.

Drainage en duikers

Aantal

6 duikers

Gewenst beheer

De tees en de greens zijn voorzien van drainage en/of afvoerputten. Voor een goede afwatering dienen drainage en putten goed te werken en schoon te zijn.
De duikers zijn voor een goede doorstroming.

Beheer

- *Drainage eindbuizen*
De eindbuizen (uitstroomopeningen) van de drainage vrijhouden.
- *Drainage doorspuiten*
Jaarlijks 50 % van de drainage doorspuiten; elke 2 jaar 100 % doorspuiten.
- *Duikers schoonmaken*
Eén keer per jaar nalopen en schoonmaken.

Baanmeubilair

Aantal

9 stuks banken, 10 stuks vuilnisbakken, holeborden, ballenwassers, baanmarkering, hekwerken.

Beheer

- *Banken schoonmaken*
Banken 2 keer per jaar schoonmaken (verwijderen van vuil, etc. van staanders en planken); vrijkomend materiaal verzamelen en afvoeren, inclusief zwerfvuil; beschadigingen melden.
- *Vuilnisbakken legen*
In de periode oktober - maart 1 keer per week legen, in de periode april - september 2 keer per week; vrijkomend materiaal verzamelen en afvoeren, inclusief zwerfvuil; beschadigingen melden.
- *Holeborden*
Holeborden 1 keer per 4 weken schoonmaken.
- *Ballenwassers schoonmaken*
Ballenwassers wekelijks schoonmaken en van nieuw water voorzien.
- *Baanmarkering*
Baanmarkering en overige markeringen 1 tot 2 keer per jaar vrijstellen van gras.
- *Hekwerken nazien en repareren*
Jaarlijks de staat van de hekwerken opnemen en waar nodig reparaties laten uitvoeren.

Beregeningsinstallatie

Omdat de golfbaan intensief gebruikt wordt moeten de greens, fairway's en de tee's in het golfseizoen extra water krijgen. Daartoe is een omvangrijk leidingstelsel aangelegd. Vanuit het pomphuis wordt oppervlaktewater in de leidingen gepompt. 's Avonds en 's nachts wordt, indien nodig, extra beregend. Het hemelwater wordt opgevangen in de aangelegde vijvers en sloten. Er wordt zoveel als mogelijk gebiedseigen oppervlaktewater gebruikt voor de beregening. Slechts in zeer beperkte mate kan de pompinstallatie ook gebruikt worden voor het oppompen van grondwater.

Het pomphuis en de leidingen hebben weinig onderhoud nodig. De sproeiers hebben wel regelmatig onderhoud nodig en ze moeten ook vrij van gras en dergelijke worden gehouden. Voor de winterperiode worden de leidingen afgetapt en doorgeblazen, zodat er geen schade door bevriezing op kan treden. In het voorjaar worden de leidingen weer op druk gebracht en wordt er ook op lekkages en dergelijke gecontroleerd. De laatstgenoemde werkzaamheden worden uitbesteed aan een gespecialiseerd bedrijf.

Sproeiers en putten beregening

- Sproeiers en putten beregening controleren op gebreken en kleine herstelreparaties uitvoeren. Grote reparaties melden. Sproeiers en putten 2 keer per jaar vrijstellen van gras.

Diverse werkzaamheden

Beheer

- *Mollenbestrijding*
Klemmen worden uitsluitend geplaatst op locaties waar bestrijding vanuit de golfsport echt noodzakelijk is. Op overige locaties mogen mollen voorkomen. Tevens worden klemmen dusdanig geplaatst dat dassen en overige soorten er geen schade van ondervinden.
- *Natuurlijke bestrijding van emelten en engerlingen*
Ten behoeve van bestrijding van emelten en engerlingen worden nestkasten voor spreeuwen opgehangen in bomen. Het ophangen gebeurt in clusters, verspreid over het terrein. De broedende spreeuwen eten veel schadelijke emelten (larven van de langpootmug) en engerlingen (larven van o.a. de meikever) uit de grasmatten van de golfbaan, waardoor deze in goede staat blijft. Hiermee wordt op veel andere golfbanen tevens succesvol voorkomen dat kraaien, kauwen en eksters de baan omwoelen. Naast deze voordelen voor de golfbaan, levert plaatsing van een dergelijk groot aantal nestkasten een belangrijke natuurbijdrage door het behoud van de spreeuwenpopulatie. Voor de nestcontroles en het beheer van de nestkasten wordt samenwerking gezocht met lokale natuurverenigingen, zoals een vogelwerkgroep of IVN.

Toegang parkeerterrein en gebouwen

Oppervlakte/aantal

Parkeerterrein 2978 m² en bebouwing 855 m²

Beheer

- *Maaien*
Bermen 1 keer per maand maaien.
- *Vegen*
Rekening houden met twee keer per jaar vegen en vrijkomend materiaal afvoeren.
- *Tuin en verharding rond clubhuis*
1 Keer per 8 weken onderhoud aan de tuin en de verharding rond het clubhuis uitvoeren. Tussen 1 april en 1 oktober 2 keer per week het rooster bij de compressor t.b.v. het schoonblazen van golfmateriaal en golfschoenen. Buiten deze periode 1 keer per week het rooster bij de compressor schoonmaken.

Gebouwen

De beheerder is verantwoordelijk voor het uitwendige onderhoud van de gebouwen en ook voor het onderhoud van het interieur. Voor de gebouwen en installaties worden onderhoudscontracten met gespecialiseerde bedrijven afgesloten.

Verlichting

Met uitzondering van de directe omgeving van het clubhuis en het parkeerterrein zal er geen verlichting worden aangebracht op de golfbaan.

Bijlage 1

Gewasbescherming en bemesting

Green Deal gewasbeschermingsmiddelen op sportvelden (C-189 benaming originele versie Green Deal Sportvelden)

Per 31 maart 2016 geldt er een verbod op het gebruik van pesticide op verhardingen en per 1 november 2017 op overige oppervlakten buiten de landbouw. Voor sportvelden is vastgesteld dat het (nog) niet mogelijk is om deze pesticide vrij te beheren met behoud van minimale speelkwaliteit. Middels de Green Deal sportvelden neemt de sportsector zelf de verantwoordelijkheid om het pesticide gebruik af te bouwen. Dit maakt mogelijk dat uitzonderingen op het verbod, mits aantoonbaar, gemaakt kunnen worden.

Alleen in uiterste noodzaak zullen gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt.

Vooraf worden altijd de navolgende alternatieven overwogen:

- kan door natuurlijke bestrijding gewerkt worden naar een oplossing
- kan er mechanisch gewerkt worden naar een oplossing
- kan gebruik uitgesteld worden.
- welk middel heeft het beste effect en draagt de laagste milieurisico's met zich mee
- kan er op maat worden gewerkt.

Dit gebeurt of direct na constatering van een bepaalde ziekte, plaag of preventief als aannemelijk is dat op korte termijn een plaag of ziekte is te verwachten.

Landelijk of lokale signalering speelt hier een belangrijke rol.

Er worden uitsluitend middelen gebruikt die zijn toegelaten door het College Toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Gtgb)

Deze middelen worden op de voorgeschreven manier gebruikt en geregistreerd. Dit slaat zowel op de aanschaf, de opslag, het gebruik (weersomstandigheden, hoeveelheden en verdunning) als de gebruikers. Alleen greenkeepers met een geldige spuitlicentie mogen er mee werken. Deze licenties dienen regelmatig getoetst en vernieuwd te worden.

De intentie is om conform Green Deal gebruik van deze middelen af te bouwen. Inzet is alleen bedoeld als aantoonbaar is om speelbaarheid en kwaliteit van de golfbaan te waarborgen.

Schimmels en meest voorkomende plagen:

- Fusarium of sneeuwschimmel
- Dollar spot
- Rooddraad
- Rondeplekken ziekte
- Anthracnose
- Heksenkringen
- Emelten (natuurlijke bestrijding)
- Engerlingen (natuurlijke bestrijding)

Bemesting

Voor het opstarten worden snelwerkende meststoffen gebruikt met een hoog stikstofgehalte. Omdat de temperatuur van de grond meestal erg laag is neemt de plant dan weinig voeding op. Daarom is het van belang dat de eerste 2 voedingen bespuitingen zijn . Tussenposen niet langer dan 2 weken om stress en ziektes te voorkomen.

Het gebruik van een wetting agent (revolution, een middel om vocht vast te houden of in de winter juist los te laten) moet standaard in het programma zitten.

Het inbrengen van sporenelementen (ijzer, mangaan, koper, en zink) moet ieder jaar terugkomen omdat de greens voor bijna 90% uit zand zijn opgebouwd.

Aan het einde van het seizoen de plant afharderen met kalibemesting. Op tees, voorgreens, surroundings en fairways worden langzaam werkende meststoffen gebruikt .

Indien de weersituatie het noodzakelijk maakt wordt preventief gespoten (vanaf medio september)..

Bijlage 2 ; bevestiging invoergegevens gewasbeschermingsmiddelen 2016-2017

Bevestiging invoer gegevens gewasbeschermingsmiddelen 2017

Hartelijk dank voor het invoeren van uw gegevens voor de monitoring voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Hieronder vindt u een overzicht de gegevens die door u zijn ingevuld.

*Gegevens **golfbaan***

Naam vereniging:	Golfclub Rosmalen
Adres:	Peter de Gorterstraat 11
Postcode + woonplaats:	5248 NS Rosmalen
Naam contactpersoon:	Constant van den Thillart
E-mail contactpersoon:	thillart4@ziggo.nl
Telefoonnummer contactpersoon:	073-5032685

*Gebruik **gewasbeschermingsmiddelen 2017***

12585 N Primstar	1.5 Kilogram
Op welk type oppervlak is dit middel gebruikt?	Greens, Voorgreens / surroundings
Wat is de manier van toepassing?	pleksgewijs
Wordt het middel curatief of preventief ingezet?	curatief

12630 N Signum	1.5 Kilogram
Op welk type oppervlak is dit middel gebruikt?	Greens, Voorgreens / surroundings
Wat is de manier van toepassing?	vlakdekkend
Wordt het middel curatief of preventief ingezet?	curatief, preventief

13186 N Panic Free	50 Milliliter
Op welk type oppervlak is dit middel gebruikt?	Paden / verharding
Wat is de manier van toepassing?	pleksgewijs
Wordt het middel curatief of preventief ingezet?	preventief

13497 N Genoxone ZX	50 Milliliter
Op welk type oppervlak is dit middel gebruikt?	Rough
Wat is de manier van toepassing?	pleksgewijs
Wordt het middel curatief of preventief ingezet?	curatief

*Gebruik **gewasbeschermingsmiddelen 2016***

12630 N Signum	1 Kilogram
Op welk type oppervlak is dit middel gebruikt?	Greens, Voorgreens / surroundings

Wat is de manier van toepassing?	<i>vlakdekkend</i>
Wordt het middel curatief of preventief ingezet?	<i>curatief</i>
11228 N Roundup Evolution	0.3 Liter
Op welk type oppervlak is dit middel gebruikt?	<i>Tee's, Paden / verharding</i>
Wat is de manier van toepassing?	<i>pleksgewijs</i>
Wordt het middel curatief of preventief ingezet?	<i>curatief</i>
12746 N CARAMBA	0.6 Liter
Op welk type oppervlak is dit middel gebruikt?	<i>Greens, Voorgreens / surroundings</i>
Wat is de manier van toepassing?	<i>vlakdekkend</i>
Wordt het middel curatief of preventief ingezet?	<i>preventief</i>
13497 N Genoxone ZX	0.1 Liter
Op welk type oppervlak is dit middel gebruikt?	<i>Rough, Overig</i>
Wat is de manier van toepassing?	<i>pleksgewijs</i>
Wordt het middel curatief of preventief ingezet?	<i>curatief</i>

*Met vriendelijke groeten,
Kernteam Monitoring*

Bijlage 3

Bronvermelding

- Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek; juni 2017 buro BAAC
- Droge voeten duurzame golfbanen; leidraad waterkansen op golfbanen NGF
- EVZ projectdefinitie; mei 2012 gemeente 's-Hertogenbosch, gemeente Sint - Michielsgestel, waterschap Aa en Maas
- Green Deal gewasbeschermingsmiddelen op sportvelden (C-189 benaming originele versie Green Deal Sportvelden)
- Ontwikkelstudie historisch landgoed Coudewater ; 17 jan. 2018 buro Lubbers
- Notitie Waterbergingsmogelijkheden ;25 sept.2017 buro Miltop
- Notitie bomeninventarisatie; buro Miltop
- Notitie in metingen bomen en boomstructuren; 13 juni 2017 buro Miltop
- Natuurtoets Herinrichting Kampenlandschap: golfbaan en woningbouw; febr. 2018 buro Natuurbalans-Limes Divergens BV
- Nota ruimtelijke inpassing ; 12 maart 2018 buro Lubbers
- Natuurtoets Dassen herontwikkeling landgoed Coudewater; buro Natuurbalans –Limes Divergens BV
- Lay-out met legenda inrichtingsplan golfbaan; 17-09-2018 buro Lubbers
- Lay-out waterbeheerplan; 17-09-2018 buro Lubbers
- Lay-out natuurplan; 17-09-2018 buro Lubbers
- Klaar voor de toekomst ; Werkboek Committed to Green NGF
- Ruimtelijke onderbouwing golfbaan in EVZ; mei 2018 buro Natuurbalans – Limes Divergens BV
- Structuurvisie landgoed Coudewater; oktober 2016 buro Lubbers
- Quick scan beschermde natuur uitbreiding golfbaan; 2016 buro Natuurbalans –Limes Divergens BV
- Verordening ruimte 2014/ Keur 2015